

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16

Ert dnr. SAM12-1029-214

HÄRNÖSANDS KOMMUN

2016-05-17

Dnr. SAM 12-1029-214-78

Härnösands kommun

samhallsforvaltningen@harnosand.se

Samråd - detaljplan för del av Ön 2:52 m.fl. Hotell vid Kanaludden, Härnösands kommun

Inledning

Syftet med detaljplanen är att skapa möjlighet att uppföra en hotell- och konferensanläggning i anslutning till simhallen samt att utveckla parkmark och simhallens markområde för rekreation. Området ligger i Härnösands stad och inom riksintresse för kulturmiljövård Härnösands stad och inom riksintresse för kulturmiljövård.

Länsstyrelsen anser att planförslaget saknar redovisning av

- huruvida det kommer att leda till ett överskridande av miljökvalitetsnormerna för vatten enligt 5 kap miljöbalken
- dess påverkan på medborgarnas hälsa och säkerhet avseende risken för ras och skred samt erosion och risker avseende markföroreningar.

Länsstyrelsen har därför inte möjlighet att bedöma om det kan komma att bli nödvändigt att överpröva detaljplanen enligt 11 kap 10 § plan- och bygglagen (2010:900).

Miljökonsekvensbeskrivning

Kommunen har i tidigare skede upprättat en behovsbedömning och redovisar i den en diskussion angående planen, platsen och dess påverkan. Slutsatsen är att genomförande av detaljplanen kan påverka riksintresset för kulturmiljö negativt så att en del blir en förlust för det nationella kulturmiljöintresset. Därför upprättas en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) avseende planförslagets påverkan på riksintressets värden.

Länsstyrelsen finner att MKB redovisar planförslagets och en alternativ lokalisering av hotellets byggnad, vilket är öster om badhuset samt ett nollalternativ. Det senare innebär att inget hotell etableras i närheten av badhuset och att gällande detaljplan står fast.

Länsstyrelsen finner MKBn genomarbetad och illustrativ. MKBs slutsats att planförslagets påverkan på landskapsbilden från Gådeåparken är måttlig skiljer sig dock från länsstyrelsen mening. Med samma terminologi som MKB:s metod vill länsstyrelsen beteckna planförslagets påverkan på landskapet, från Gådeåparken, som något mer än måttlig.

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214**Överensstämmelse med översiktsplan**

Att bygga ett hotell på mark invid badhuset finns inte med i kommunens aktuella översiktsplan. Kommunen har således i tidigare skede upprättat ett planprogram och tidigare omnämnd behovsbedömning.

Länsstyrelsens särskilda bevakningsområden**Riksintresse för kulturmiljövård Härnösand Y 21**

Riksintresset för kulturmiljö i Härnösands utgörs av:

- Härnösands centrala roll i Norrlands historia.
- Hamnmiljöer som berättar om sjöfartsstaden Härnösand.
- Den varierade planstrukturen i stadens centrala delar, den från 1500 talets oreglerade och den stadsbundna strukturen till rutnätsplan på 1700-talet och med drag som uttrycker de stadsbyggnadsideal som rådde under slutet på 1800-talet.
- Stadsdelen Östanbäcken med sin bevarade bebyggelsestruktur från tiden före rutnätsstaden och en sammanhållen äldre trähusbebyggelse.
- Rotudden och Kronholmen illustrerar stadens mest expansiva period och utgör områden med renodlade rutnätsplaner.
- Karaktärsbyggnader som speglar Härnösands mångsidiga förvaltningsfunktioner.

Det avsedda exploateringsområdet enligt detaljplanen, planförslaget och alternativa lokalisering påverkar två av ovanstående värden. Exploateringsområdet ligger nära stadsdelen Östanbäcken och i området där Härnösands badhus ligger i ett parkområde som gränsar direkt ner mot Södra sundet. Den föreslagna hotellbyggnaden med sin skala påverkar domkyrkan. Både domkyrkan och badhuset är att beteckna som karaktärsbyggnader, varav domkyrkan är den främsta p.g.a. av sitt läge, ålder och sin symbolverkan.

Här följer länsstyrelsens bedömning av påverkan på värdena i riksintresset kulturmiljö:

Helheten

Härnösands stad har uttryck som visar en lång kontinuitet i stadens utveckling med flera olika verksamheter, från fiskeläge och 1500-talets medeltida oregelbundna gatunät till rutnätsstaden, förvaltningsstaden etc. Det finns en tidslinje och kontraster som är tydligt läsbara ("årsringar"). Det innebär att i Härnösands stad finns mönster och uttryck från flera tidsepoker; från medeltida struktur till mer moderna tiders planering samt med solitära byggnader för administration och service till allmänheten. Den synbara och långa utvecklingskontinuiteten har ingen motsvarighet i Västernorrlands övriga städer.

Länsstyrelsen finner att exploateringsområdet enligt detaljplanen inte tar i anspråk mark där befintliga historiska strukturer finns kvar. Den mark som tas i anspråk för hotellbyggnad ligger i anslutning till den solitära och moderna byggnaden som badhuset utgör och inkräktar på så sätt på

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214

området väster om badhuset som i gällande detaljplan har bestämmelsen, allmän plats PARK.

Skalan är relativt homogen i staden, samtidigt som det finns tydliga skillnader mellan områdena (jmf Östanbäcken med Norrstadens rutnätsstad). Östanbäcken, som ligger i nära anslutning till den föreslagna nya hotellbyggnaden, har uttryck från en avgränsad historisk period (1500-talets planstruktur) och homogen, låg trähusbebyggelse av 1800-talets karaktär. Från Härnösands som viktig sjöfartsstad finns byggnader med högre höjder, som till exempel f.d. Tobaksbolagets byggnad i norr och f.d. magasinsbyggnader på Kronholmen.

Länsstyrelsen finner att detaljplanens genomförande innebär att en byggnad på 36,5 m. etableras i Härnösand, vilket är en skala som bryter mot den förhållandevis sammanhållna skala som utgörs av 1700-tal och 1800-tals bebyggelsen som finns i Östanbäcken respektive Norra staden. Men likafullt utgör exploateringen enligt detaljplanen ett modernt tillägg till den kontinuerligt växande staden Härnösand på en plats som redan tagits i anspråk för en modern byggnad, badhuset med en totalhöjd på 20 m.

Ianspråktagandet av badhusets omland d.v.s. ett grönt närområde med en befintlig minigolfbana och uppvuxna träd, har påverkan på den gröna strukturen på platsen och i sin helhet för staden, emedan den också rymmer gång- och cykelväg, utmed Södra Sundet, som dock i sin nuvarande utformning strider mot gällande plan. Kvartersmarken för simbassäng mot södra sundet och utfyllnad för gång- och cykelväg är förvisso ej genomförd, men gällande detaljplan möjliggör sådana åtgärder. Länsstyrelsen finner att planförslaget undanröjer detta avbrott i det befintliga grönstråket och förbättrar allmänhetens möjlighet till ett naturligt rörelsemässigt grönt samband med gång- och cykelväg förbi badhuset. Rubricerat förslag till detaljplan minskar ner kvartersmarken för bassäng, vid södra sundet, söder om badhuset, och infört allmän plats med ett grönt stråk och med gång- och cykelväg, utan utfyllnad i havet.

Platsen – Områdets känslighet

Strax söder om Östanbäcken ligger badhuset, i gräns till vattnet söder om Mellanholmen, avgränsat av Brunnshusgatan. Området Östanbäcken avgränsas ytterligare med bland annat trähusbebyggelsens förråd i trä uppförda under 1970-talet och några ytterligare träbyggnader för service och handel. Förrådsbyggnaderna, utformade i skala som t.ex. sjöbodar, utgör likväl som Brunnshusgatan en tydlig gräns mellan Östanbäckens trähusbebyggelse från 1800-talet och området där badhuset ligger. Trähusbebyggelsen på Östanbäcken med medeltidens gatustruktur låg under 1500-talet utmed strandlinjen. Den pågående landhöjningen har inneburit att området idag ligger flera meter över havsnivån och ytterligare utveckling av anläggningar och grönstruktur har skett ner mot strandlinjen.

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214

Området vidare österut från badhuset är parkering och ett större rekreativsområde och närliggande blandad bebyggelse bland annat familjehus, uppförda under 50- och 60 talet.

Badhusets utformning med det karakteristiska taket bryter helt mot utformningen av närliggande bebyggelse. Länsstyrelsen anser det möjligt att anlägga en hög byggnad invid badhuset, men det kräver en arkitektoniskt genomtänkt gestaltning, både i form och i färg.

Skalan och siktlinjer

Härnösand är en stifts- och residensstad och under 1800-talet utarbetades rutnästsplaner vilket innebär bland annat att området norr om Östanbäcken fick en större skala och struktur med luft emellan de byggda stenhusen. Vidare norrut, på en höjd, ligger domkyrkan som är en viktig symbolbyggnad, vilken ses manifesterad på lång sikt från fastlandssidan bland annat från E4:an och från Gådeåparken, mitt emot badhuset.

Typer av påverkan

Länsstyrelsens utgår i denna bedömning från; *Rapport från Riksantikvarieämbetet - Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6§ miljöbalken - Handbok 2014-06-23*, och Värdebeslutat av Riksantikvarieämbetet 1996 - Härnösand Y 21, samt den fördjupning, som Länsstyrelsen Västernorrland utarbetat 2013, av värdebeskrivningen för att förklara och förtydliga värdena inom riksintresset.

Länsstyrelsen har studerat planförslaget utifrån bland annat följande kriterier och dess påverkan på riksintressets definierade värden; det strukturella mönstret inom Östanbäcken hur det påverkas, visuellt och funktionellt. Hur rörelsemönster och tillgänglighet påverkas men då i första hand i stråket som går från Östanbäcken förbi badhuset och vidare österut. Finns det risker för att ny hotellbyggnad minskar möjligheten att bruka och förvalta till exempel Östanbäcken, badhuset, grönstrukturen. Och vidare påverkas läsbarheten av Östanbäckens, domkyrkan och badhusets kulturhistoriska sammanhang?

Påverkan på riksintresset för staden som helhet

Länsstyrelsen finner att inga enskilda objekt eller strukturer försvinner. Snarare är nytillskottet i linje med hur Härnösands byggts upp, det vill säga med tillägg i olika skalor och utformning från olika tidsepoker. Den föreslagna byggnaden samlokaliseras med en modernt utformat byggnad.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att den arkitektoniska ambitionen är hög, eftersom badhuset har höga arkitektoniska kvalitéer. Diskussion om badhusets behov av sitt omland finns. Länsstyrelsen anser dock att om ny byggnad inskränker på omlandet till badhuset, bör hotell och badhus utgöra en ny upplevd sammanhållen anläggning.

Påverkan på riksintressets värden på platsen

Länsstyrelsen finner att nytillskottet intill Östanbäcken inte försvårar läsbarheten och förståelsen för Östanbäckens 1500-tals struktur. Inne i kvarteret Östanbäcken kan inte bebyggelse vid badhuset uppfattas och

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214

som kan störa upplevelsen av gatan med den omgivande lägre trähusbebyggelsen. Betraktas Östanbäcken utifrån, så är kvarteret väl avgränsat, med gata och förrådsbyggnader, och badhus med ny hotellbyggnad kan uppfattas i periferin.

Skala

En ny hög byggnad skapar en visuell skillnad, en kontrast till Östanbäckens skala. Främst är den visuella skillnaden påtaglig med utblickar från Brunnshusgatan i höjdläget. De visuella utblickarna från vattenområdet Södra Sundet och Gådeåparken mot Östanbäcken, kyrkan, badhuset ger också, en stor kontrast med en hög hotellbyggnad, men där får kvarteret Östanbäcken en mer skymd karaktär, p.g.a. Mellanholmen, landhöjning och vegetation.

Den visuella påverkan på siktlinjen mot badhuset, från Gådeåparken och Södra sundet anser länsstyrelsen har påverkan på riksintressets värde, avseende siktlinje mot domkyrkan med omnejd. I viss sekvens utmed Gådeåparkens gång- och cykelväg skymmer hotellbyggnaden, enligt planförslaget, helt domkyrkan på sin höjd. Den alternativa lokaliseringen får inte lika stark påverkan på det värdet, avseende domkyrkan, enligt planhandlingarna. Länsstyrelsen anser att påverkan på riksintressets värde avseende landskapsbilden, från fastlandet skadar riksintressets värde, avseende skala och siktlinjer mot stadens del på Härnön. Inifrån området Östanbäcken, kan inte, som tidigare nämnts, föreslagen höjd på hotellbyggnadens uppfattas, sålunda störs inte förståelsen och upplevelsen av värdena i Östanbäcken.

Samband och rörelsemönster

Länsstyrelsen finner att det viktiga rörelsesambanden mellan Östanbäcken och badhusområdet/stråket längs Södra sundet bibehålls och till viss del förstärks. Det är länsstyrelsens uppfattning att inga barriärer skapas och att området inte fragmenteras.

Direkt och indirekt påverkan

Länsstyrelsen finner att detaljplanen inte innebär att brukande och förvaltning försämras av miljön. Inte heller att höjden kommer att bli prejudicerande för kommande bebyggelse.

Tillfällig eller bestående påverkan på riksintresset

Hotellbyggnaden innebär ett bestående nytillskott som ökar byggnadshöjden i Härnösand som helhet, jämfört med det befintliga byggnadsbeståndet. På långt håll kan hotellet med sin höjd och volym påverka landskapsbilden. I en viss sekvens utmed gång- och cykelvägen i Gådeåparken skymmer planförslaget domkyrkans dominans i staden.

På platsen försvinner inga riksintressanta värden eller uttryck, dock får ny bebyggelse en bestående och viss påverkan visuellt på landskapsbilden genom dess skala.

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214Sammanfattningsvis vilka egenskaper och värden påverkas

Länsstyrelsen finner att åtgärden enligt planförslaget och dess alternativa lokalisering inte påverkar de egenskaper som är centrala för läsbarheten och upplevelsen av miljön för Härnösand som helhet, med undantag för planförslagets dominans på landskapsbilden främst ifrån fastlandssidan.

Hotellbyggnaden blir en till staden och simhallen adderad byggnad och påverkar inte läsbarheten och upplevelsen av kvarteret Östanbäcken.

Dock påverkar planförslagets skala domkyrkans dominans i landskapsbilden från fastlandssidan speciellt från Gådeåparken, där varierar påverkan beroende på utblickens plats.

Vid en samlad bedömning av alla ingående kriterier av planförslagets påverkan på riksintressets värden i Härnösands stad och på platsen invid Östanbäcken, anser länsstyrelsen att skadan på riksintressets värde inte är påtaglig och att domkyrkans fortfarande i det stora hela är dominant i landskapsbilden.

Miljökvalitetsnormer (MKN)

Det framgår av planhandlingarna att *MKN för vattenförekomster kan tillfälligt vara försämrade de gånger pumpstationen breddar vid för hög belastning.*

Länsstyrelsen vill påpeka att kommunen ska vidta åtgärder för att vattenstatus i Södra Sundet inte försämras. Länsstyrelsen befarar att ett överskridande av miljökvalitetsnormen för vatten. Se vidare under rubriken *Teknisk försörjning*, nedan.

Strandskydd

Med en ny detaljplan krävs att kommunen upphäver strandskyddet. Kraven för ett upphävande finns i miljöbalkens sjunde kapitel samt i Plan- och bygglagens fjärde kapitel, närmare bestämt 4:17. Observera att bestämmelserna i båda lagstiftningarna ska tillämpas parallellt.

På plankartan har upphävande av strandskydd redovisats. I planbeskrivningen omnämns särskilda skäl (miljöbalken 7 kap. 18c §, punkt 5) för upphävande av strandskyddet. Länsstyrelsen efterlyser att kommunens beskriver hur detaljplanen väger tyngre än strandskyddsintresset enligt 4 kap 17 § Plan- och bygglagen.

Hälsa och säkerhetMarkens stabilitet och risker för ras och skred

När det gäller geoteknik och risker för ras och skred visar den geotekniska undersökningen på en problematisk grundläggning. I den geotekniska undersökningen anges i stycke 4.2, risker, att:

Val av grundläggningsmetod kan innebära risker för intilliggande byggnader och konstruktioner. Djupa schakter kan innebära risk för ras eller skred i schaktslänter. Slagning av sponter och pålar kan innebära skador på byggnader, ledningar och andra konstruktioner orsakade av vibrationer från slagningsarbetet. Ett givet riskobjekt i projektet är

simhallen direkt öster om planerad byggnad. Även markförlagda ledningar samt intilliggande kanaler med tillhörande strandlinjer bör ses som riskobjekt i en riskanalys. I det fortsatta arbetet rekommenderas därför att en riskanalys utförs som belyser ovan nämnda risker samt andra risker som kan förekomma för planerat projekt.

Enligt den undersökning som redovisas kan alltså valet av grundläggning innebära risker för intilliggande byggnader. Det finns även flera oklarheter kring metoder och i förslaget föreslås vidare utredning i bygglovsskedet.

Länsstyrelsen anser att kommunen i kommande planskede ska redovisa resultatet av det fortsatta utredningsarbetet avseende området geoteknik (exempelvis risker för sättningar, stabilitet och erosion) samt inför kommunens antagande av detaljplanen visa vilket alternativ av grundläggning som förordas samt motivering till det. I och med antagandet av planen ska kommunen garantera markens lämplighet för bebyggelse.

Det framgår av planbeskrivningen sid 7 att *Kanalens stränder är... strandskodda sluttande plan, men av äldre datum... här framträder stockar och andra lägre liggande konstruktioner vid lågvatten.* Länsstyrelsen vill i detta sammanhang att kommunen beskriver i vad mån detta medför risker i området och om åtgärder ska vidtas.

Förorenade områden

Undersökningar visar att området består av fyllnadsmassor. Analyserna av markproverna verkar endast ha gjorts för metaller, PAH och alifater. Med tanke på att det är okända fyllnadsmassor är det lämpligt att även analysera andra föroreningar (screeninganalys) så att ingen eventuell förorening missas. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att marken är väl undersökt så att man vet att detaljplanen är lämplig för det ändamål den är avsedd för.

Planområdet sträcker sig ut i vattnet. Om avsikten är tex bad eller utfyllnad i vattnet ska sedimenten undersökas och eventuellt åtgärdas för att människors hälsa och miljö inte ska påverkas negativt. Om utfyllnad är avsikten så ska inte eventuella föroreningar riskera att spridas, byggas fast eller lämnas kvar.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att både undersökningen och riskbedömningen utökas till minst hela planområdet och inte bara marken under hotellbyggnaden. Länsstyrelsen anser att vid framtagande av platsspecifika riktvärden är det viktigt att få ett helhetsperspektiv för planområdet och att markmiljön, markecosystem, grund- och ytvattnet och människors hälsa ska skyddas. Området runt hotellet kommer att inbjuda till utevistelse vilket innebär att riskbedömningen även ska beakta intag av och hudkontakt med jord och damm samt inandning av damm. Länsstyrelsen bedömer att markanvändningen i området motsvarar hotell och parkmark och att platsspecifika riktvärden ska ligga i intervallet mellan KM och MKM.

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214

Beroende på hur den slutliga grundläggningen av byggnaden utformas så behöver eventuellt riskbedömningen justeras med avseende på djup till förorening.

Farligt gods

När det gäller farligt gods finns det en föreslagen planbestämmelse (m2) som anger att: *Hotellbyggnadens fönster, fasad och ventilation utformas med hänsyn till de risker som kan uppstå på grund av transporter av farligt gods på Brunnshusgatan.* Enligt Räddningsverkets och Boverkets rapport *Säkerhetshöjande åtgärder i detaljplaner* (sid 36) är den typen av planbestämmelser alldeles för allmänna, åtgärderna måste anges betydligt tydligare. Länsstyrelsen anser att kommunen ska precisera åtgärderna och förväntad effekt.

Övrigt

Teknisk försörjning

Det framgår av planbeskrivningen sid 19 att åtgärder ska vidtas för att minska risken för att störande lukt från pumpstationen i samband med höga vattenflöden. Det är länsstyrelsens uppfattning att bräddning av orenat vatten ut i kanalen ska undvikas så långt möjligt för att minska påverkan på recipienten och att åtgärder ska vidtas för att minimera luktstörningarna. Kommunen ska redovisa hur dagvatten kan tas om hand så att inte pumpstationen belastas.

Observera att detta kan ha betydelse för hur MKN vatten iakttas.

Dagvatten

Länsstyrelsen efterlyser en beskrivning av hur och var fördröjning av dagvatten ska verkställas inom planområdet. Åtgärdernas tillräcklighet vid höga vattenflöden ska också redovisas.

Annan lagstiftning

Fornlämningar

Planområdet ligger i utkanten av den förmodade utbredningen av Härnösands äldre stadslager, fornlämning Raä nr 26. Länsstyrelsen bedömer dock att sannolikheten är liten för att det på Kanaludden ska finnas bevarade delar av fornlämningen, dels på grund av att platsen ligger i utkanten av fornlämningens potentiella utbredning, dels på grund av att det har skett en hel del grävarbeten och markutfyllningar i området under årens lopp. Länsstyrelsen kommer därför sannolikt inte ställa krav på att den planerade byggnationen föregås av en arkeologisk undersökning.

Däremot vill länsstyrelsen informera om anmälningsplikten:

Vid markarbeten gäller det att vara uppmärksam på eventuella hittills okända fornlämningar. Alla fornlämningar, såväl kända som okända, skyddas av bestämmelserna enligt 2 kap kulturmiljölagen (1988:950) (KML). Den som leder arbetet ska göras uppmärksam på anmälningsplikten enligt 2 kap 10 § KML – om en fornlämning påträffas under grävning eller annat arbete, skall arbetet omedelbart avbrytas till

2016-05-17

Dnr. 402-3568-16
Ert dnr. SAM12-1029-214

den del fornlämningen berörs. Den som leder arbetet skall omedelbart anmäla förhållandet hos länsstyrelsen.

Vattenområdet med bestämmelsen W1

Om det blir aktuellt att genomföra åtgärder i vattenområdet, s.k. vattenverksamhet, omfattas dessa åtgärder av bestämmelserna i 11 kapitlet miljöbalken och kan kräva särskild prövning i varje enskilt fall.

Formalia

Genomförandetid

Gällande detaljplan har fortfarande genomförandetid kvar. Länsstyrelsen hänvisar till yttrandet i programskedet daterat den 24 april 2013. Kommunen ska redogöra för vilka nya förhållanden av stor allmän vikt som föranleder rubricerad ny detaljplan.

Ansvarsfördelning

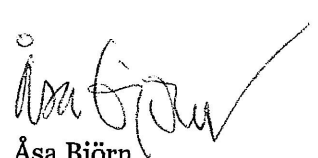
Länsstyrelsen har i detta yttrande beskrivit att ett antal åtgärder behöver konkretiseras av kommunen och detta i nästa planskede. Det har inte betydelse enbart för att belysa markens lämplighet för ny markanvändning utan även för att klargöra tydligt för ansvariga genomförare vad som ska göras.

Beslut i detta ärende har fattats av länsråd Sten-Olov Altin efter föredragning av planhandläggare Åsa Björn vid samhällsbyggnadsenheten. I den slutliga handläggningen av detta ärende har följande personer deltagit: miljöhandläggare Angelica Hägglund, miljöhandläggare Frida Uebel, miljöhandläggare Ann-Sofie Lindberg och miljöhandläggare Mattias Entall vid miljöskyddsenheten, miljöhandläggare Per Lissjos vid enheten för miljöutredningar och fiske, planhandläggare Thomas Steinwall, antikvarie Michael Thörne, antikvarie John Molin, enhetschef Nina Loberg, och biträdande enhetschef Stina Pettersson, vid samhällsbyggnadsenheten samt beredskapsdirektör Håkan Söderholm vid förvaltningsenheten.

Avvikande meningar har lämnats av John Molin och Michael Thörne i särskilda yttranden.

Sten-Olov Altin

Åsa Björn
Samhällsbyggnadsenheten
Telefon 070 190 38 11

Bilagor: Avvikande meningar daterade 13 respektive 16 maj 2016.
Kopia: Trafikverket

Avvikande mening om detaljplanen Ön 2:52, Kanaludden, rörande påverkan på riksintresset Härnösand.

En samlad bild av miljökonsekvensbeskrivningen med inriktning mot kultur som utförts av Sweco, är att den inte lyckas visa att åtgärden inte kommer att leda till påtaglig skada på riksintresset. Därmed kan kulturmiljövårdsavdelningen heller inte godkänna planändringen. Planändringen kan endast genomföras om man kan visa att riksintresset Härnösand inte påtagligt kommer att skadas. Kulturmiljövården vill därför anmäla avvikande mening i ärendet.

Sweco har gjort sin analys utifrån en engelsk modell kallad *Seeing the history in a View: A method for assessing heritage significance in views*, som framtagits av English Heritage 2011. Kulturmiljöenheten har svårt att se varför man valt en engelsk modell, snarare än att använda den modell som framtagits av Riksantikvarieämbetet 2014. Det är Raås handbok, samt prejudicerande domar och de riksintressebeskrivningar som finns, som vi stöder oss på när vi gör bedömningar av om ett arbetsföretag kan utgöra påtaglig skada på en riksintressemiljö.

Modellen som använts av Sweco har tagits fram för engelska förhållanden och engelsk lagstiftning, som skiljer sig radikalt från vår svenska lagstiftning. Man har dock försökt anpassa modellen till svenska förhållanden i denna analys. Modellen ställer höga krav på att de utsiktspunkter som används är de bästa för att fånga upp och visa hur planerade förändringar påverkar utpekade värden. Här har man valt 4 punkter att bygga hela analysen på, varav 2 kan ifrågasättas huruvida dessa är de bästa punkterna för att avgöra påverkan på RI. Sweco påtalar själva i MKB: n att ett par av lägena inte är optimala. Det gör att hela analysen de facto bygger på två bra vyer. Detta anser kulturmiljö är för lite för att man ska kunna bygga analysen på den.

Kulturmiljö har svårt att förstå Swecos användning av direkta och indirekta konsekvenser och påverkan. De allra flesta konsekvenser och påverkan som Sweco anger som indirekta, är de facto direkta. Att man tappar siktpunkter eller kontakt mellan Östanbäcken och vattnet om man anlägger en hög dominerande byggnad, är en direkt påverkan på riksintresset, inte indirekt. Kyrkans dominans i stadsbilden har funnits sedan stadens begynnelse. Från omkring 1590 har kyrkan varit i blickpunkten för alla boende och besökare till staden. När domkyrkan byggdes på 1840-talet förstärktes denna dominans. Att kyrkan efter över 420 år skulle tappa sin dominans i stadsbilden på grund av en hög byggnad är en direkt och permanent påverkan och inget annat. Detsamma gäller hela stadsbilden med koncentrerad och tydligt avgränsad stad och med byggnader av samma höjd. Här är också påverkan direkt och permanent, och inverkan är stor. Man skriver i MKB: n att hotellet inte följer byggnadshöjden eller topografin i området, men man menar att inverkan inte är direkt utan indirekt. Här menar kulturmiljö att detta är fel. Påverkan på stadsbilden i sin helhet, påverkan på Östanbäcken och på domkyrkan är direkt och permanent, vilket är en stor påverkan på riksintressets värden. Det högsta huset i staden är alltså tänkt att placeras på lägsta punkten, mellan ett av riksintressets utpekade värden och havet, vilket gör att den viktiga kopplingen mellan den gamla stadens utformning och landhöjningen förloras. Möjligheterna att utläsa den kopplingen försvinner. Detta är en direkt påverkan som är bestående.

På flera platser i MKB: n motsäger man sig, där man anger stor påverkan men att konsekvenserna bara blir måttliga. Detta stämmer inte med den modell man använt för analysen. Enda sättet att komma fram till att påverkan enbart är måttlig, är om man omklassar riksintresset till ett regionalt intresse, när det de facto är ett

nationellt intresse. Enligt modellen *Seeing the History in the View* kommer även en måttlig skada på värdena i ett nationellt intresse att medföra stor påverkan på kulturmiljön. Att området har nationellt intresse medför att känsligheten också kan anses som hög, varför man har lägre ställd ribba när det gäller påverkan på dessa områden. Faktum är att man i MKB: n framför att den inverkan byggnaden skulle få på framför allt Östanbäcken och kyrkans dominans i stadsbilden är stor, men eftersom man uppenbarligen inte betraktar riksintresseområdet som ett nationellt intresse så anser man att påverkan inte blir så stor.

Vad som inte heller är klarlagt och tillräckligt utrett, är reflektioner och ljuspåverkan på riksintresset under dygnets mörka timmar. På våra breddgrader är det trots allt mörkt under större delen av dygnet under vinterhalvåret. I en region där den kalla årstiden är lång och påtaglig borde ljusförhållandena ha ägnats lite större omsorg. Ett rimligt antagande är att även lampor borde påverka avläsningsbarheten och skulle kunna komma att dominera över det som är utpekat som ett riksintresse, där skala, volym och stadssilhuett blir förändrad.

Vidare anser man att om man bygger ihop badhuset med det nya huset så får man två solitärer i grönska, men detta är inte fallet som kulturmiljö ser det. Två sammanbyggda byggnader kan inte vara två solitärer, utan sanningen är att man tappar badhuset som solitär. Att hotellbyggnadens utformning skulle komplettera badhusets verkshöjd kan inte kulturmiljö hålla med om. Badhuset kommer att drunkna i skuggan av hotellbyggnaden. AIX har påtalat att området med parken och badhuset är känsligt, speciellt med höjden på badhuset och de höga arkitektoniska värdena, samt att det är en solitär i grönska. Man menar att en byggnation i parken inte kan vara högre än Badhusets högsta höjd. Detta har inte tagits med i MKB: n. AIX menar att ingången till kanalen är "mycket känslig" vilket kulturmiljö är böjd att hålla med om. Sweco har uppenbarligen inte tillämpat AIX kulturanalys i någon högre grad.

När Sweco beskriver modellen som ligger till grund för analysen, listas känslighet och omfattningen av påverkan. Man använder en matris för att synliggöra hur bedömningen har gått till. Matrisen är lätt att följa, men däremot är inte Swecos bedömningar det. Enda sättet att uppnå slutresultatet *måttlig påverkan* är att klassa ner riksintresset till ett regionalt intresse och att man klassar ner *direkt* påverkan till *indirekt* påverkan på riksintresset. Faktum är att det är just precis det man gör i MKB: n. Detta gör att kulturmiljö inte kan godkänna MKB: n. Hade Sweco till punkt och pricka använt sig av modellen *Seeing the History in the View* så som modellen var tänkt att användas, hade resultatet blivit ett annat. Området är av nationellt värde och den påverkan som det planerade hotellbygget utgör är direkt och bestående.

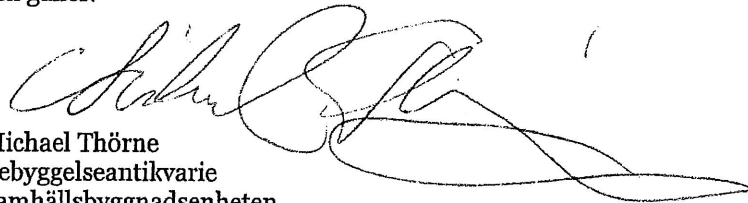
I riksantikvarieämbetets handbok *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken* står att "Påtaglig skada på natur- eller kulturmiljön kan uppstå om en åtgärd kan mer än obetydligt skada något eller några av de natur-, kultur- eller friluftsvärden som utgör grunden för riksintresset". Vidare skriver man att "En negativ inverkan som är irreversibel med avseende på något värde som utgör grunden för riksintresset, bör som regel anses utgöra påtaglig skada på natur- eller kulturmiljön". Här bör man också titta närmare på de domslut som följt av olika överklaganden rörande riksintressen i landet. Här är det framför allt kvarteret Thor i Umeå som är prejudicerande. Regeringen beslutade (2012-10-25) att "I likhet med Riksantikvarieämbetet anser regeringen att större restriktivitet bör råda vid uppförandet av högre byggnader i de områden som tydligt visar den gamla stadens karaktärsdrag med välbevarad äldre bebyggelse. Regeringen finner därför och mot bakgrund bl.a. av vad Riksantikvarieämbetet och boverket anført, att detaljplanen får anses medföra sådan påtaglig skada på riksintresset, att planen inte kan godtas med hänsyn till bestämmelserna i 3 kap. 6 § miljöbalken".

Eftersom Sweco genom sin MKB inte på ett övertygande sätt har lyckats visa att planförslaget inte kommer att innebära påtaglig skada på riksintresset, kan den heller inte godkännas. Den kan alltså inte användas som underlag för att godkänna planförslaget. Kulturmiljö anser utifrån vad som framkommit i Swecos MKB och av vad som står i Riksantikvarieämbetets handbok, samt vad regeringen har beslutat i liknande fall, att planförslaget kommer att utgöra sådan påtaglig skada på riksintresset att det inte är tillåtet enligt 3 kap. 6 § miljöbalken.

I planeringen för områden av riksintresse för kulturmiljövård, ska de utpekade kulturmiljövårderna enligt lagen om riksintressen ges företräde framför motstående intressen, förutsatt att dessa inte är av riksintresse själva. Exploatering och utbyggnad av Härnösand är inte av intresse för hela riket, därmed så väger riksintresset tyngre. Kulturmiljö ställer sig även rent allmänt frågande till att uppföra byggnader på nio våningar i känsliga lägen i stadsbilden, och är oroad över att planförslaget, om det skulle genomföras, kan bli prejudicerande för annan hög bebyggelse i liknande lägen där detta är lika olämpligt. Detta kan skapa kumulativa effekter på sikt, vilka även de kan komma att påverka uppfattningen om riksintresset Härnösand. En av de känsligaste delarna av riksintresset Härnösand, utgörs av Östanbäckens småskaliga trähusbebyggelse samt det medeltida gatunätet i direkt anslutning till denna bebyggelse.

Uttekade riksintressen kan ha olika karaktärer och egenskaper. Riksintressenas förutsättningar och grunder till dessas utpekanden kan skilja sig åt, men man kan inte med detta som grund ta till intäkt att de enbart skulle vara riksintressanta eller skyddsvärda om de är fullständigt unika. Riksintressen är, som namnet antyder, av intresse på nationell nivå.

Det planerade hotellet kommer, enligt kulturmiljövårdens synsätt, att innebära påtaglig skada på riksintresset Härnösand. Som tjänsteman och representant för kulturmiljövårdsavdelningen kan jag därför inte ställa mig bakom länsstyrelsens beslut, där man för fram diametralt motsatta åsikter och synsätt. Det är anmärkningsvärt att kulturmiljövårdens samlade bedömning anses utgöra åsikter som inte tillmäts någon mätbar betydelse eller relevans i detta ärende. Detta sagt utifrån synvinkeln att det är kulturmiljövårdens egna sakfrågor som ärendet avser och gäller.

Michael Thörne
Bebyggelseantikvarie
Samhällsbyggnadsenheten
0611-34 92 60
michael.thorne@lansstyrelsen.se

Avvikande mening om den föreslagna detaljplanens påverkan på riksintresset Härnösand

Efter noggrann genomgång av AIX:s kulturmiljöanalys, SWECO:s MKB samt Riksantikvarieämbetets handbok för hantering av kulturmiljövårdens riksintressen drar jag slutsatsen att det planerade hotellet, i form av ett höghus på Kanaludden, innebär påtaglig skada på riksintresset Härnösand. Jag anser att åtgärden påverkar visuella samband, bebyggelsens skala och stadens karaktär i sådan omfattning att det blir svårare att förstå och uppleva riksintresset. Jag kan som tjänsteman inom sakområdet kulturmiljö därför inte ställa mig bakom länsstyrelsens beslut, som hävdar motsatsen.

De uttryck för riksintresset Härnösand som tidigare diskuterats mest flitigt i samband med det planerade hotellet på kanaludden är det närliggande Östanbäcken med sin äldre, låga trähusbebyggelse samt Domkyrkans framträdande plats. Enligt länsstyrelsens fördjupade kunskapsunderlag för riksintresset Härnösand är de byggnader som förknippas med Härnösands mångsidiga roll som förvaltningsstad karaktäristiska för riksintresset. Förvaltnings- och institutionsbyggnaderna representerar sin tids ideal och är uppförda med höga arkitektoniska värden. Fler-talet utgör solitärer i stadsbilden omgivna av grönska. Domkyrkans upphöjda läge i staden dominerar dock stadssiluetten trots dessa byggnaders monumentalitet. Utformning och placering av byggnader i modern tid, som före detta biblioteket och teatern på Mellanholmen, Landstingets byggnad vid Nattviken, simhallen och Sambiblioteket, följer samma stadsplanemönster. Kopplingen till vattnet har också följt stadens utveckling genom historien, vilket är tydligt i utblickarna från vattnet. Särskilt väl syns detta idag från bland annat Östanbäcken och Kronholmen.

AIX har gjort en omfattande och detaljerad kulturmiljöanalys för Kanaludden. I kulturmiljöanalysen konstateras bland annat att Härnösands kommun tidigare, i sin översiktsplan, noga övervägt riksintressets värden när de framhåvt att gatustruktur och bebyggelsekaraktär ska bibehållas vid all ny markanvändning och vid all ny- och tillbyggnation inom riksintresset. Stadens grönområden bedöms också som viktiga, och i kommunens grönplan har parken vid badhuset markerats som socialt viktig för staden som helhet. I kulturmiljöanalysen bedöms Kanaludden ha stort kulturhistoriskt värde, både i sig och för hur riksintresset uppfattas visuellt. Stadens siluett och siktlinjerna över riksintresset kommer att påverkas av ett framtida hotell; bland annat kommer Domkyrkans framträdande plats skymmas från flera utsiktspunkter. Den lågt bebyggda Kanaludden möjliggör idag vyer över staden söderifrån, där Östanbäcken och Domkyrkan är tydliga uttryck för riksintresset Härnösand. I den känslighetsanalys som gjorts har den aktuella platsen på Kanaludden klassats som *känslig till hög känslighet*. AIX rekommenderar att eventuell ny bebyggelse på Kanaludden anpassas till höjdnivån på befintliga byggnader i närområdet, att tillräckligt avstånd hålls till strandkanten så att uddens parkkaraktär bevaras samt att vyerna från vattnet in mot staden värnas.

Den ambitiösa analysen från AIX har dock inte tagits till vara när SWECO senare har upprättat sin MKB. Denna MKB är bristfällig; resonemangen är inte välgrundade och man har valt att tillämpa en anpassad modell för bedömning av skada på riksintresset som ej är förenlig med Riksantikvarieämbetets riktlinjer. SWECO utgår från

att de värden i riksintresset Härnösand som kan påverkas är av *regionalt* intresse snarare än nationellt och att det planerade hotellets påverkan är *indirekt* snarare än direkt. Mkb:n kommer därför, på felaktiga grunder, fram till att påverkan på riksintresset är *måttlig*, trots att det på sidan 39 i samma MKB konstateras att det planerade hotellet, utifrån en vy från sydöst, kommer att bryta stadens sammanhållna siluett, avvika från topografin, skymma kanalens inlopp och bakomliggande bebyggelse samt påverka domkyrkans tydlighet som dominerande landmärke.

Ett utpekad riksintresse kan, per definition, aldrig vara enbart av regionalt intresse. SWECOS bedömning att det skulle vara fråga om indirekt påverkan stämmer inte heller överens med hur riksintressen ska bedömas enligt Riksantikvarieämbetet; tvärtom ska den typ av påverkan som behandlas i MKB:n ses som *direkt*. En miljö riksintressanta egenskaper består i alla de fysiska uttryck – objekt, karaktärsdrag, strukturer, funktioner och samband – som gör den riksintressanta historien läsbar i landskapet. I en skadeanalys ska åtgärdens konsekvenser för denna läsbarhet lyftas fram; avgörande är här i hur hög grad platsen fortsatt kommer att karaktäriseras av eller återspegla det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som ligger till grund för utpekandet.

Enligt Riksantikvarieämbetet handbok ska en bedömning av om en åtgärd på ett riksintresse innebär påtaglig skada eller inte utgå från bland annat följande grunder:

- *Försvinner enskilda objekt, strukturer eller visuella och funktionella samband som har betydelse för läsbarheten av den riksintressanta miljön?*
- *Tillkommer nytilskott som påverkar kulturmiljöns skalor, former eller karaktärsdrag på ett sådant vis som negativt inverkar på läsbarheten – d.v.s. möjligheterna att förstå och uppleva den riksintressanta kulturhistoriska utvecklingen i landskapet?*
- *Påverkas siktlinjer, skala, sammanhang, rumsligheter, orientering eller andra aspekter av den visuella upplevelsen av miljön på ett sådant vis som inverkar negativt på möjligheterna att förstå och uppleva den riksintressanta miljön?*

SWECO nämner ett flertal gånger den måttliga effekt som det planerade hotellet kan få på riksintresset Härnösand. Termen måttlig i detta sammanhang har ingen direkt motsvarighet i Riksantikvarieämbetets handbok. När det gäller att bedöma risken för påtaglig skada så menar Riksantikvarieämbetet att påtaglig skada på ett riksintresse kan uppstå om *en åtgärd mer än obetydligt skadar något eller några av de värden som utgör grunden för riksintresset samt om den negativa inverkan blir så stor att området i något avseende förlorar sitt värde som riksintresse*. Det finns inte heller något krav på att det ska vara säkerställt att skadan verkligen kommer inträffa för att den ska kunna bedömas som påtaglig: *Om en åtgärd kan antas medföra påtaglig skada på ett riksintresse ska miljön skyddas mot åtgärden*.

John Molin
Antikvarie/arkeolog
Samhällsbyggnadsenheten
0611-34 92 14
john.molin@lansstyrelsen.se